

**Андріюк Лук'ян, Макар Оксана, Гарник Тетяна
Бабінець Лілія, Грабоус Олексій**

**Фізикальне обстеження та
мануальна корекція кістково-
м'язової системи в фізичній та
реабілітаційній медицині**

Навчально-методичний посібник

За редакцією професора Лук'яна Андріюка

Видавець ФОП Марченко Т.В.

Львів 2025

УДК: 616.71/.74-071-085.825-08-039.76

Ф 48

Рекомендовано Вченою радою Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького до друку, як навчально-методичний посібник для лікарів-інтернів, лікарів-слухачів післядипломної освіти, неврологів. Протокол № 8 В1 від 25.09.2024 р.

Рецензенти:

Попович Дарія Володимирівна – доктор медичних наук, професор, завідувачка кафедри фізичної терапії, ерготерапії та фізичного виховання Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського.

Нестерак Роксолана Вікторівна – доктор медичних наук, професор, завідувачка кафедри фізичної та реабілітаційної медицини Івано-Франківського національного медичного університету.

Ф 48 **Фізикальне обстеження та мануальна корекція кістково-м'язової системи в фізичній та реабілітаційній медицині:** навчально-методичний посібник / Андріюк Л.В., Макар О.Р., Гарник Т.П., Бабінець Л.С., Грабоус О.В.; за ред. проф. Лук'яна Андріюка . – Львів : Видавець ФОП Марченко Т. В., 2025. – 480 с.

ISBN 978-617-8194-64-2

Даний навчально-методичний посібник дає можливість лікарю, який займається реабілітацією вертеброгенної патології поглибити теоретичні знання функціональної анатомії опорно-рухового апарату, біомеханіки хребтового стовпа і суглобів, функціональних блокувань периферійних суглобів, методів виконання окремих ручних способів на суглобах різного рівня. Представлена методологія обстеження і тести, які можуть допомогти дослідженню кістково-м'язових дисфункцій. Описані види мобілізації, постізометричної релаксації основних м'язів тулуба та кінцівок.

Посібник включає розділи, які присвячені кінезотерапії, використанню комплексу вправ для корекції і профілактики порушень постави. Навчально-методичне видання призначене для післядипломної підготовки (спеціалізації та удосконалення) фахівців з фізичної і реабілітаційної медицини, лікарів-інтернів, мануальних терапевтів, неврологів.

УДК: 616.71/.74-071-085.825-08-039.76

ISBN 978-617-8194-64-2

© Лук'ян Андріюк, Оксана Макар, Гарник Тетяна,
Бабінець Лілія, Олексій Грабоус, 2025
© Видавець ФОП Марченко Т.В., 2025

ЗМІСТ

Передмова	6
Клінічне дослідження кісток, суглобів і м'язів	8
Міофасціальний больовий синдром. Критерії діагностики	39
Методика та техніка обстеження м'язів, які забезпечують статику хребта	52
М'язи лица та шиї, топографія, синдроми уражень	56
М'язи плечового поясу, топографія, синдроми уражень	81
М'язи верхньої кінцівки, топографія, синдроми уражень	84
М'язи грудної клітки, топографія, синдроми уражень	94
М'язи спини, топографія, синдроми уражень	108
М'язи тазового поясу, топографія, синдроми уражень	116
М'язи нижньої кінцівки, топографія, синдроми уражень	123
Аутомобілізація та постізометрична релаксація при вертеброгенній патології м'язів	138
Аутомобілізація шийного відділу хребта	139
Аутомобілізація грудного відділу хребта	146
Аутомобілізація поперекового відділу хребта, тазу, крижово-клубового, крижово-куприкового з'єднань	151
Структурні основи рефлекторної діяльності. Синдроми уражень чутливого аналізатора	161
Синдроми уражень рухової функції	169
Анатомічні особливості будови хребта людини	174
Біомеханіка хребта при дегенеративно-дистрофічних змінах та атопічному розміщенні внутрішніх органів	189
Класифікація вертеброгенних захворювань	192
Диференціальна діагностика вертеброгенних захворювань нервової системи із запальними, паразитарними і пухлинними ураженнями хребта	205
Патогенетичні передумови	218
Основи мобілізаційної та маніпуляційної техніки.	224
Недиференційовані і диференційовані прийоми мобілізації	
Покази та протипокази для проведення мануальної терапії	232
Дослідження шийного відділу хребта	234

Дослідження грудного відділу хребта	239
Дослідження поперекового відділу хребта	241
Дослідження тазу	243
Мануальна діагностика і лікування захворювань суглобів кінцівок	245
Покази і протипокази до проведення мануальної терапії на суглобах кінцівок	248
Мануальна діагностика і терапія суглобів верхніх кінцівок	253
Суглоби кисті	253
Міжфалангові суглоби	255
П'ястно-фалангові суглоби	256
Ліктьовий суглоб	261
Проксимальний радіоульнарний суглоб	265
Плечовий суглоб	266
Суглоби стопи	276
Міжфалангові і плюснофалангові суглоби	278
Суглоб Лісфранка	279
Гомілковостопний суглоб	283
Колінний суглоб	284
Тібіофібулярний суглоб	289
Надколінник	292
Кульшовий суглоб	293
Оцінка ефективності мануальної терапії	300
Помилки та ускладнення при мануальній терапії вертеброгенної патології	302
Сучасні аспекти діагностики і лікування вертеброгенних больових синдромів	308
Використання лікувальних блокад	328
Кінезітерапія	333
ЛФК у комплексі мануальної терапії	341
Масаж при спонділогенній патології	345
Комплекс вправ для корекції і профілактики порушень постави та вертебральних захворювань суглобів	354
Література	383
Тести	386
Відповіді до тестів	475

Автори:

Андріюк Лук'ян Васильович – доктор медичних наук, професор кафедри реабілітації Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Макар Оксана Романівна – кандидат медичних наук, доцент, завідувачка кафедри реабілітації Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Гарник Тетяна Петрівна – доктор медичних наук, професорка кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я людини Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.

Бабінець Лілія Степанівна – доктор медичних наук, професорка, завідувач кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського.

Грабоус Олексій Васильович – кандидат медичних наук, асистент кафедри реабілітації Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

ПЕРЕДМОВА

Шановні колеги, викладачі, лікарі-інтерни й студенти та фахівці фізичної і реабілітаційної медицини.

В навчально-методичному посібнику подано актуальну, найнеобхіднішу інформацію для підготовки інтернів і лікарів до занять із питань діагностики та лікування, реабілітаційних можливостей у веденні пацієнтів з вертеброгенною патологією.

Сподіваємося, це видання насамперед сприятиме формуванню мотиваційної компетенції у студентів медичних факультетів, де проходить викладання за фахом фізична та реабілітаційна медицина, що є важливою складовою компетентності майбутнього лікаря незалежно від того, в якій сфері системи охорони здоров'я відбуватиметься його професійна діяльність.

Важливо також наголосити, що пропонований навчально-методичний посібник дає змогу розширювати контент діагностичних і лікувально-профілактичних послуг, які можуть надавати лікарі різних спеціальностей під час роботи як у приватних так і державно-комунальних закладах охорони здоров'я.

В посібнику приведені короткі свідчення про анатомію хребта, особливості його інервації, методи обстеження, в тому числі і мануальні прийоми діагностики його функціональних порушень. Описані функціональні порушення, блокади хребцево-рухових сегментів, клініка і мануальна терапія рефлекторних проявів дегенеративно-дистрофічних уражень хребта. При описанні основних прийомів мануальної терапії, обґрунтуванні показів до їх застосування автори виходили із власного практичного досвіду і даних сучасної літератури.

Навчальний посібник написано простою, доступною і водночас професійною мовою. Було обрано конспективний стиль викладення змісту для акцентування на найбільш важливих моментах кожної теми. Для самоконтролю за рівнем засвоєння знань наведено перелік тестів в кінці посібника. Список використаних і рекомендованих джерел полегшить самостійну роботу лікарів в опануванні цих методик.

Цю скромну, але знакову для авторів працю ми присвячуємо майбутній перемозі України у боротьбі з московитами за незалежність, суверенітет, європейський демократичний вибір Батьківщини. Посібник має слугувати оптимізації системи охорони здоров'я у галузі реабілітації, підготовці якісних високопрофесійних фахівців для неї, що будуть працювати для громадян в оновленій Україні.

Автори висловлюють глибоку вдячність офіційним рецензентам за їхні конструктивні побажання, рекомендації та гідне оцінення нашої праці, а також колегам, які долучилися до обговорення змісту тем навчального посібника, за підтримку й слушні рекомендації.

Сподіваємося, що матеріали посібника будуть цінними для навчання і клінічної практики лікарів-реабілітологів, рефлексотерапевтів, неврологів, ортопедів, а також для науковців в цих галузях, для лікарів-інтернів і студентів старших курсів медичних вузів.

Навчально-методичне видання

Андріюк Лук'ян, Макар Оксана, Гарник Тетяна,
Бабінець Лілія, Грабоус Олексій

Фізикальне обстеження та мануальна корекція кістково-м'язової системи в фізичній та реабілітаційній медицині

Навчально-методичний посібник

За редакцією професора Лук'яна Андріюка

Дизайн обкладинки	Андріюк	П.П
Комп'ютерна верстка	Андріюк	П.П.
Коректор	Белз І.Я.	

Підп. до друку 31.01.2025 р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура Times New Roman . Умовн. друк. арк. 27,9.

Видавець Марченко Т. В.

м. Львів-53, 79053, Україна, тел.: +38 (050) 370-19-57

e-mail: magnol06@ukr.net

<https://magnolia.lviv.ua>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 6784 від 30.05.2019 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та
радіомовлення України.

Надруковано у друкарні видавця Марченко Т. В.